

VIRGIL MAZILESCU ȘI SCEPTICISMUL ONIRIC

Virgil Mazilescu and Oneiric Skepticism

Iulian BOLDEA¹

Abstract

The contradiction of causality, the rejection of metaphor or the accentuation of the role played by the dynamics of the visual, through which space and time are able to undermine their autonomy, building a beneficial ambivalence, represent other features of oneirism that are found in Mazilescu's poetry. The duplication of the self is frequently attended by a programmatic ambiguity through which the initiatic descends in the inferno of the subconscious are precisely noted, the hallucinatory perception leading to an operation of refinement, revealing the meaning or of subtle, refined and skeptical drawing of emotions.

Keywords: *Mazilescu, poetry, oneirism, skepticism, radicalization.*

Preliminarii

Promoția '70 aduce cu sine un spor de intelectualizare a emoției lirice, o reasumare a convențiilor și canoanelor lirismului modernist. Pe de altă parte, în cărțile de poezie ale unor autori precum Mircea Dinescu, Dinu Flămând sau Ileana Mălăncioiu se produce un fel de radicalizare a discursului, a tonului și a timbrului liric, radicalizare provocată, fără îndoială, de contextul social-istoric, mult mai sumbru, mai apăsător de dogmatismul comunist. Manierismul liric, exercițiul livresc, detașarea vocii poetice, toate acestea sunt înlocuite de un timbru moral mai apăsător, de o „lectură” a universului mai intransigentă și mai „implicată”. Laurențiu Ulici observă acest fenomen de radicalizare, constatând analogia și, în același timp, contrastul de sens cu literatura anilor '50: „Văzut din afară și în lipsa unei imagini integrale a procesului literaturii din ultimele două decenii, transferul cu pricina se arată paradoxal și poate fi suspectat de uzurpare a literarității înseși, în accepțiunea ei estetică. Într-adevăr, refuzul ficțiunii, în speță al imaginarului epic autoreferențial și al manierismului poetic e paradoxal la o promoție de scriitori care s-a format, s-a maturizat și s-a definit tocmai în perimetrul ficțiunii astăzi refuzate. Mai mult, el seamănă cu o întoarcere la o idee proprie anilor cincizeci, bazată pe heteronomia fără autonomie a esteticului, pe critica estetismului și a evaziunii literare. În fapt, avem a face cu o adaptare a instrumentului literar la context; aparenta întoarcere este, în fond, o evoluție în spirală, cum era și aceea descoperită de conștiința morală a scriitorilor la nivelul realității politice de după 1970, de net aspect totalitarist. Diferența care anulează practic asemănarea este că ideea de literatură a anilor cincizeci s-a instaurat ca dogmă favorizantă a oportunistului și ipocriziei, pe când ideea de literatură rezultată din transferul amintit reprezintă, la promoția șaptezeci, o opțiune menită să învingă deopotrivă dogmatismul și ipocrizia”.

Tocmai din cauza acestei radicalizări de tonalitate și de sens a discursului liric se produce și o mutație în raporturile ambivalente dintre literatură și putere. Datorită

¹Professor, PhD, “Petru Maior” University of Tîrgu Mureș.

constrângerilor de exprimare impuse de cenzura comunistă, se dezvoltă acum o adevărată „vocație esopică” (Laurențiu Ulici), prin care opera literară era structurată pe două paliere de semnificații, unul de suprafață, de aparent conformism, și celălalt de adâncime, coroziv, de alură critică mai marcată, în care intențiile contestatatoare ori disidente sunt mai ușor de descifrat. Desigur, o astfel de reactivare a laturii moral-esopice a literaturii nu putea să nu aibă repercusiuni asupra mecanismelor textuale ale operei literare, asupra structurii sale; astfel, nu de puține ori realizarea estetică propriu-zisă, literaritatea erau lăsate în umbră, în beneficiul exigențelor morale, al alurii etice a demersului literar.

Cei mai importanți poeți ai „promoției” ’70 (Mircea Ciobanu, Mircea Dinescu, Emil Brumaru, Șerban Foarță, Ileana Mălăncioiu, Cezar Ivănescu, Dan Laurențiu, Virgil Mazilescu, Ion Mircea, Adrian Popescu, Dorin Tudoran, Daniel Turcea, Mihai Ursachi etc.) au resimțit acut impactul cu un real din ce în ce mai agresiv și mai alienant, versurile lor înregistrând, cu fidelitate de seismograf, orice abatere de la normalitate, de la firescul ontic sau etic. Livrescul și apelul la moralitatea dicțiunii, artificul verbal și urgența metaforei cu nuanță eticistă, manierismul și insertia esopică, toate aceste ambivalențe și ambiguități structurale au marcat fizionomia acestei „promoții” ce adună laolaltă, altfel, scriitori destul de diferiți ca formulă estetică și expresivă, ca mod de a asuma datele realului în vers, ca dinamism al viziunii.

Poezia ca reverie sceptică

Lirica lui Virgil Mazilescu a fost plasată, de critica literară, sub semnul neoavangardei postbelice, în descendența suprarealismului. Apartenența poetului la grupul oniric nu putea decât să accentueze legitimitatea unei astfel de apartenențe, chiar dacă, așa cum s-a spus, procedeele suprarealiste erau valorificate, oarecum, în surdină, fără excese, ca strategii de camuflare a unui discurs melancolic și sentimental. Ion Negoitescu, comentând sentimentalismul indirect al acestei poezii, îl atribuie „mai degrabă lucrurilor dimprejur decât fiorului lăuntric”, și observă că exemplul suprarealismului i-a oferit poetului acea „libertate emotivă și expresivă necesară sondajelor speciale în zona de obscurități a sufletului uman”.

Poezia lui Virgil Mazilescu se legitimează, înainte de toate, prin ermetismul ei, prin încifrarea sensurilor, care, pentru a putea fi înțelese, presupun un anumit efort hermeneutic. Există, totuși, între poemele de început, și texte ce se remarcă prin limpezime imagistică, prin acuratețe semantică, prin cursivitate a ideii lirice: „te rog beatrice să ne întâlnim/ te rog și n-ar trebui să te rog/ mâine seară în steaua vega/ îmbrăcat cu o haină albă simplă ușoară/ fără cravată fără sa-mi amintesc/ versuri sau alte lucruri frumoase din naștere/ simplu pe măsura hainei mele/ voi coborî din tramvaiul 709/ cu o flacăra la butoniera/ cu un pui de șopârla în palma/ să mă poți recunoaște imediat/ te rog beatrice te rog beatrice te rog/ la ce ora omeneasca vei vrea/ mâine seara în steaua vega”.

Poetul, cu o existență tragică, a publicat relativ puțin. Debutul editorial s-a produs în 1968, cu *Versuri*. În 1970 publică *Fragmente din regiunea de odinioară* (poeme în proză), în

1979 e publicat volumul antologic *Va fi liniște va fi seară*, cuprinzând numeroase poeme inedite, iar în 1983 este editat volumul *Guillaume poetul și administratorul*. Poezie ce trăiește, cum observa Ilie Constantin, parcă în afara cuvintelor, desprinzându-se de ele, alimentând energiile poemului din tensiunea greu de disociat a tăcerii și rostirii, lirica lui Mazilescu a fost percepută în diferite moduri de critica literară. O parte a critici a socotit că Mazilescu este un „poet de limbaj”, elaborat, rafinat, atras de artificiu, nu cu scopul exacerbării retorice a limbajului, ci, din contră, pentru configurarea unui minimalism poetic, prin distorsiuni sintactice, blăncuri, omisiuni, întreruperi etc. ce au rolul de a revela o insolită suplimentară a limbajului poetic. Eugen Negrici caracteriza lirica lui Mazilescu printr-o formulă fericită: „o stilistică a eschivei”.

Virgil Mazilescu trebuie privit, însă, nu doar ca un poet al limbajului, oricât de încifrat, ci și ca un poet al ființei, cu un discurs liric ce are o miză clar ontologică, dispusă chiar într-un registru neoexpresionist, un discurs ce încorporează în sine „«marile teme» ale modernității: moartea, nebunia, suferința, Poezia cu majusculă” și care percepe „mistica poeziei ca instrument de mântuire, gravitatea rostirii” (Mircea Cărtărescu). În versurile lui Virgil Mazilescu se contopesc, până la indistinție, atitudini lirice diverse, de la recursul la acoladele ludicului, imaginarului și ale oniricului scepticist, până la reflexele cotidianului (câte sunt), ori ale autoreflexării și jocului intertextual, sau la dinamica unei percepții metafizice asupra lucrurilor.

Virgil Mazilescu este un poet a cărui postură imaginativă e edificată la intersecția viziunii neomoderniste cu cea postmodernistă, viziuni ce se regăsesc, de altfel, în doze diferite în multe dintre poemele din ultimul volum, *Guillaume poetul și administratorul*. Încă în 1984, Al. Cistelean sintetiza, într-un text publicat în revista „Ateneu”, *Realitatea socială și tinerii scriitori*, trăsăturile esențiale ale celor două paradigme lirice: „Notele comune ale ultimei generații nu sînt, însă, nici mai multe, nici mai supărătoare și nici mai pregnante decît ale generației '60. Sînt doar altele: acolo jubilația și senzorialitatea, aici – decepția și cerebralitatea; de o parte incantația și declamația, de cealaltă prozaismul și ironia; în locul angajării convenționale, sarcasmul neconvențional; cei dintîi s-au lăsat duși de apele existenței ce le promitea armonia, cei din urmă s-au oprit la bariera morală a lumii și avînd în față dizarmonia dramatică. Pentru unii, limbajul avea acces direct la grație, pentru ceilalți el trebuie scos din infern și dus prin purgatoriu pentru a ajunge la lumina paradisiacă. În vreme ce energia unora se deschidea spre viitor, a celorlalți se răsfrîngea spre prezent. Amanți ai viziunii, cei dintîi, victime ale meditației – ceilalți. În vreme ce unii sînt niște răsfațați ai limbii, ceilalți sînt niște truditores ai limbajului. Unora le zîmbea dulce iluzia, celorlalți le rînjește dezamăgirea; pentru unii poemul era un spațiu candid, pentru ceilalți – un spațiu maculat”. Între iluzie și dezamăgire, între candoare și maculare, între decepție și cerebralitate se joacă, în fond, și destinul poetic al lui Virgil Mazilescu, adept al elipsei, al retransării și minimalismului, poet care evită confesiunea dezlănată sau anecdotică nerelevantă, pentru a se îndrepta înspre o poetică a gratuității, ludicului și concentrării, ce conduce imaginarul oniric spre austeritate, frazare sceptică și abulie.

Gheorghe Grigurcu observă, cu îndreptățire, că poezia lui Mazilescu poate fi comentată mai ales în grilă suprarealistă, prin suspendarea logicii cotidianului și beneficiile oniricului, ale imaginarului nocturn, prin haloul de transcendent ce coboară adesea asupra textului sau prin jocul intermitent al instanțelor temporale, supuse unui proces de impersonalizare. Grigurcu reproșează acestei poezii un „cinism” exagerat și „divagații de gust îndoielnic”, comparându-l pe poet cu alte structuri lirice afine, de tipul Ion Vinea, Gellu Naum, Nichita Stănescu. Gheorghe Grigurcu consideră că Virgil Mazilescu „rămâne prin melodramatismul său obscur, lucrat cu o îndârjire ce i-a eliminat în bună parte confuzia și, mai presus, ca un personaj memorabil al boemei noastre literare”. În același timp, Cornel Regman observă un exces de încifrare, o tentație (minimalistă, am zice noi) a parabolei, concluzionând că, în cadrul poemelor lui Mazilescu, „mișcarea favorită este cea esopică”.

Pentru Lucian Raicu, în schimb, forța fascinatorie a poemelor lui Mazilescu rezultă din capacitatea de a reda un contur familiar insolitului: „Poemele acestea au strania putere de a se impune, de a deveni *familiale* în toate detaliile lor aparent hazardate, încât după ce le-ai parcurs de două sau de trei ori le regăsești încadrate într-un contur de intimitate cordială chiar și atunci, și mai ales atunci, când vorbesc despre lucruri întru totul neîmbietoare, despre (să zicem) moarte”. Interesantă este și opinia critică formulată de Valeriu Cristea, conform căreia „o ciudată *comuniune* se realizează aici pe deasupra *comunicării*, dincolo de sensul imediat, care poate scăpa, al cuvintelor înlănțuite adesea într-o frazare ininteligibilă”.

Criticul Al. Cistelean crede că nu se poate vorbi, în poezia lui Mazilescu, de o originalitate frapantă, semnificativă fiind, mai degrabă, retorica ironiei, „al cărei precipitat - angoasa - pare o achiziție involuntară”, dar și o poetică a omisiunii, prin care comunicarea poetică este pusă în dificultate, iar afectele sunt camuflate, poezia funcționând printr-o „inginerie ironică a confesiunii”, configurându-se o „nouă linie tehnologică de asamblare a unor substructuri” ale poeziei, cu „o producție în regim depresiv-convențional și înclinat spre gratuitate”. Criticul concluzionează, considerând, pe bună dreptate, că Virgil Mazilescu a ilustrat cu strălucire poezia de atmosferă. Desigur, o atmosferă minimalistă, estompată, a epurei și rețrașării. Al. Cistelean constată și radicalizarea gradată a dramatismului liric, cu o amplificare a mizei existențiale, „reveria blazată”, tipic mazilesciană, derulându-se „pe liniile unui scenariu al extincției în care patetismul e imanent sugestivității”. Criticul consideră, nu fără îndreptățire, că „poemele lui Virgil Mazilescu sunt o capcană: ele vorbesc despre disperare și spaimă, despre alienare și moarte cu afectată plictiseală și dezinteres, cu sarcasm și oboseală, într-o aparență familiară și colocvială. Cu asemenea șoșele și momenele el își ademenește cititorul la marginea prăpastiei, lăsându-l acolo în pragul vertijului”.

Autorul unei monografii consacrate lui Virgil Mazilescu, Ion Buzera privește această poezie din unghiul contralimbajului pe care ea îl reprezintă și întrupează, în contextul lirismului românesc postbelic: „pe cât de neputincios pare poetul în a-și exercita funcțiunea, pe atât de vital, de dur, de încrâncenat chiar devine el când resimte nevoia

inventării unor «contralimbaje», a unor debușee în fond care se vor plia la rigoare pe fluxul însuși al poemului. Energiile reprimite își găsesc un canal de «salvare» în materialul lingvistic, devenit obiect al unei torsiuni greu de imaginat în alte condiții”. Pentru Ion Buzera particularitățile esențiale ale liricii lui Mazilescu sunt: sintaxa insolită, prezența unei „povești” subtextuale, tentația fragmentarismului discursului poetic, apelul la fluxul retroactiv al imaginarului, vizionarismul, epicizarea poemului, mixajul afectiv, predispoziția spre autocomentariu, „dezumanizarea” eului liric, coincidența contrariilor, glisările, contorsiunile și dislocările semantice, posibilitatea unei lecturi plurale etc. În fapt, criticul are dreptate să considere că „poezia lui Virgil Mazilescu este, nu de puține ori, un afront adus inteligenței interpretative, un «atac subtil» la adresa prejudecăților ei”.

Pe de altă parte, plasarea lui Virgil Mazilescu în sfera de acțiune, de scriitură și de estetică a onirismului poate fi acceptată atât prin prisma unor afinități spirituale sau a unor prietenii literare (cu Dumitru Țepeneag, Leonid Dimov sau Daniel Turcea), cât și din perspectiva unor constante ale scriiturii/ viziunii. E drept că, într-un interviu din 1993, Dumitru Țepeneag se arată destul de reticent față de ideea omogenității mișcării onirice, constatând numeroase intruziuni, reverberații, imixtiuni ce pigmentează cu o paradoxală diversitate această orientare poetică: „În ultima vreme, îmi place să mă gândesc la onirism ca la o piațetă traversată de mai multe persoane care vin din direcții diferite și se îndreaptă care încotro. Se poate spune că Dimov e cel mai oniric dintre noi, pentru că opera lui ilustrează cel mai bine și onirismul «în general» (fie el de tip romantic sau suprarealist), dar și onirismul pe care eu, teoretician cu căluș la gură, încercam să-l inventez în anii aceia, anticipând, într-o oarecare măsură, ceea ce s-a numit mai târziu textualism”.

În fond, estetica onirică se bazează pe o asumare lucidă a visului, prin care ea se detașează ferm de *visul romantic*, irațional, sau de suprarealism, care cultivă, cum știm, dicteul automat. Imaginarul oniric este așadar, mereu controlat în virtutea unui asiduu și permanent apel la rigoare și raționalitate, opunându-se metaforicului și epicului, cum arată într-un text programatic chiar Dumitru Țepeneag: „Oniricul, văzut categorial (deci la un mod ideal) se opune liricului și metaforicului, dar și epicului bazat pe legea cauzalității. Literatura onirică e o literatură a spațiului și a timpului infinit, e o încercare de a crea o lume paralelă, nu omoloagă, ci analoagă lumii obișnuite. E o literatură perfect rațională în modalitatea și mijloacele ei, chiar dacă își alege drept criteriu un fenomen irațional. Și, în orice caz, literatura onirică nu e o literatură a delirului, nici a somnului, ci a deplinei lucidității”.

Pe de altă parte, contrazicerea cauzalității, repudierea metaforei sau accentuarea rolului dinamicii vizualității, prin care timpul și spațiul pot să-și submineze autonomia, construindu-și o ambivalență benefică, reprezintă alte particularități ale onirismului, ce se regăsesc, cu o pondere variabilă, în poezia lui Mazilescu. Dedublarea eului este, adesea, însoțită sau chiar accentuată de o ambiguitate programatică, prin care coborârile inițiatice în infernul subconștientului sunt notate cu precizie, percepția vizuală halucinantă rezultând dintr-o operație de cizelare, de decopertare a sensului, sau prin subtile, rafinate și sceptice decupaje ale emoțiilor.

Compunerea și descompunerea textului, revelațiile unui eu scindat, expunerea lucidă a fantasmelor unui subconștient supliciat, toate acestea se întretaie cu un foarte acut sentiment al eșecului, al înfrângerii, al regretului, precum în poemul *credeam că între o sabie și cealaltă vor crește turme de porci*: „credeam că între o sabie și cealaltă vor crește turme de porci / va înflori liliacul // eu cu propozițiile altor popoare aici pe masă / tu cu mâini mai bătrîne într-un sac din piele de animal / eu nu și nu când noaptea coboară / și stai tu la o masă de brad spionându-ți ceasul câtă hoție-ngrămădită în colțuri comerț: / pe mine mie însumi cu mare preț m-aș vinde / sînt o înfrîngere pe roți: // regret care surîde (regret pentru cine) / și tu a mea casă care te-ai îngrășat / ca un trandafir (aș putea chiar să te mănînc) / sticla din creierii arhitecților (sîntem prieteni) // dar printre marile roți ale timpului / și printre marile roți ale timpului”. La fel, sentimentul revoltei care se întâlnește cu starea de dezgust („ei au lumea lor și lumea asta a lor îmi face greață / și chiar cu o cutie goală de conserve în gură sînt gata să urlu / și chiar cu o bombă în măduva șirei spinării sînt gata să urlu / că au lumea lor și că lumea asta a lor îmi face greață”). Starea de disperare, de nefericire acuta este uneori transcrisă în imagini ale carnalului, ale închiderii și ale lamentației sceptice: „am băut din sîngele ei și mi s-a părut că e bun / am mîncat din carnea ei și mi s-a părut că e bună / dar mă întreb și astăzi cine este ea la urma urmei / și de ce a trebuit să beau tocmai din sîngele ei / și să mănînc din carnea ei – și uneori îmi aduc aminte / «deschid ușa asta la care bat plîngînd»”. Indiferentă la înfiorările confesiunii sau la tensiunile anecdotice ale biografiei, poezia lui Virgil Mazilescu este o diagramă a indeciziei existențiale, a ezitării între contrarii, între viață și text, între vis și realitate.

Desolemnizarea limbajului, înclinația spre frondă, tentația minimalismului expresiv și imageriile onirice pot fi întâlnite în majoritatea poemelor lui Virgil Mazilescu. Ilustrativ pentru aceste trăsături ale discursului liric mi se pare poemul *cronică*: „Iată, de pildă, cum dintr-un tablou vag alegoric se degajă o neliniștitoare senzație de profunzime, de gravitate și urgență: pe unde plutiră cetății vâslește și lacrima / ochiului nostru care este al doisprezecelea / iar dincolo (tânără tânără) o pisică a norilor / pipăie ghiozdanul penarul și călimara / din ghiozdan - în drumul spre școală / drum de frunză veche noapte bună // noapte bună aici șezum și plânsem / și dacă unei patrii imaculate / pasărea i-a spus din când în când la revedere // de ce trebuie să ne oprim tocmai noi / și brusc să ne înălțăm la cer // cu oboseală multă, cu oboseala din cenușa / acelei industriei dintre cuvinte // pe unde plutiră cetății ar mai fi oare posibilă / întoarcerea absenței în ambalaje (înimă ochi) de aur” (*cronică*).

Există, în opera lui Mazilescu, o sumă de poeme care se încadrează în acea tentație a literaturii „esopice”, de care vorbea Laurențiu Ulici, poeme caracterizate prin tensiunea imagistică, tentația parabolei, sugestia protestului: „asocierea frigului cu întunericul este o operă măreață - și în asemenea condiții / ce caută ce mai caută vorbele mici și grase pe câmpul de luptă ce caută / purceii mici și grași în cocina din trecutul fiecărei existențe // și sub degetele mele fragile părul celui care afirmă ritos că asocierea / frigului cu întunericul constituie o operă într-adevăr măreață // dorești tu cumva să-mi mângâi fruntea vrei tu să îngân repede un marș războinic / o guillaume! apune și soarele mi-a fost

dragă ziua de ieri / se încheie și veacul - ziua de ieri mi-a fost dragă” (*margareta îl înțelege într-o foarte mică măsură pe guillaume*).

Ermetismul lui Mazilescu transpare din versuri în care cuvintele, provenind din registre semantice îndepărtate, se caută unele pe altele, sub spectrul unor înrudiri insolite, a unor analogii relevante sau corespondențe neașteptate („are cineva dintre dumneavoastră vreun sânge/ singurătatea se înalță lângă poduri/ ca un avion al sufletului nostru celui mai metalic/ atât vă întrebă fratele meu și nimic mai mult/ și nimeni/ nu se îngrozește se aud apele orbind/ și atâtea perechi de buze rătăcite prin coșurile/ gunoierilor domnișoară elevă/ domnișoară studentă/ o! moarte însământată/ singurătatea se înalță lângă poduri/ oboseala cu lumânarea ei” (*Va fi liniște, va fi seară*).

Sentimentele relevante ce se degajă din poeme sunt: indiferența, scepticismul, resemnarea, stări sufletești care sunt la antipodul atitudinilor afective ale optzeciștilor, transpunând, de fapt, grafica onirică într-o substanță emotivă abulică, nediferențiată, incoloră și inodoră: „și după ce am inventat poezia într-o încăpere/ clandestină din adâncul pământurilor sterpe – curajul și/ puterea omenească s-au topit ca aburul// și altceva în afară de faptul că m-am născut și că/ trăiesc și că probabil voi muri cutremurându-mă (ceea ce/ de altfel am vrut să vă spun și acum doi ani și acum trei ani/ de zile) deocamdată vai nu pot spune”.

Virgil Mazilescu a fost un poet de o discreție desăvârșită. A spus puține despre poezia altora și aproape deloc despre propria lui poezie. De altfel, într-un poem din volumul *Va fi liniște va fi seară*, întâlnim și o sugestivă po(i)etică implicită a lui Virgil Mazilescu, o proiecție simbolică a unei poezii ce îmbină cu abilitate tranzitivitatea și reflexivitatea: „și altceva în afară de faptul că m-am născut și că trăiesc și că probabil voi muri cutremurându-mă (ceea ce de altfel am vrut să spun și acum 2 ani și acum 3 ani de zile) deocamdată vai nu pot spune”. Doar un lucru ar mai fi de precizat, care nici măcar nu ar mai trebui demonstrat, într-atât sunt aceste versuri de exponențiale pentru ideea de conștiință impecabilă a poeticității: Virgil Mazilescu a fost unul dintre puținii poeți care au ilustrat cu strălucire și tragism ideea de libertate a poeziei și gândirii poetice, într-un moment în care libertatea era confiscată și batjocorită. A fost un poet al visului sceptic, lucid și deziluzionat, într-o țară în care imaginarul însuși era abolit și anihilat de o realitate meschină.

Bibliografie critică selectivă

- Bodiu, Andrei, *Direcția optzeci în poezia română I*, Editura Paralela 45, Pitești, 2000;
Buciu, Marian Victor, *Țepeneag. Între onirism, textualism, postmodernism*, Editura Aius, Craiova, 1998;
Buzera, Ion, *Virgil Mazilescu*. Monografie, Editura Aula, Brașov, 2000;
Crăciun, Gheorghe, *Competiția continuă. Generația 80 în texte teoretice*, Editura Paralela 45, Pitești, 1999;
Diaconu, Mircea A., *Poezia postmodernă*, Editura Aula, Brașov, 2002;

Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008;
Moceanu, Ovidiu, *Visul și literatura*, Editura Paralela 45, Pitești, 1999;
Mușina, Alexandru, *Paradigma poeziei moderne*, Editura Aula, Brașov, 2004;
Negrici, Eugen, *Iluziile literaturii române*, Editura Cartea Românească, București, 2008
Perian, Gheorghe, *Scriitori postmoderni*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1996;
Pop, Ion, *Viața și texte*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001;
Țepeneag, Dumitru, *Războiul literaturii încă nu s-a încheiat* (Interviuri), ed. îngrijită de N. Barna, Editura Allfa, București, 2000
Ulici, Laurențiu, *Literatura română contemporană. I – Promoția '70*, Editura Eminescu, 1995.

Acknowledgement: This paper was supported by the National Research Council- CNCS, Project PN-II-ID-PCE-2011-3-0841, Contract Nr. 220/31.10.2011, title Crossing Borders: Insights into the Cultural and Intellectual History of Transylvania (1848-1948)/Dincolo de frontiere: aspecte ale istoriei culturale și intelectuale a Transilvaniei (1848-1948)/ Cercetarea pentru aceasta lucrare a fost finanțată de către Consiliul Național al Cercetării Științifice (CNCS), Proiect PN-II-ID-PCE-2011-3-0841, Contract Nr. 220/31.10.2011, cu titlul Crossing Borders: Insights into the Cultural and Intellectual History of Transylvania (1848-1948)/Dincolo de frontiere: aspecte ale istoriei culturale și intelectuale a Transilvaniei (1848-1948).